

Titi **Rau Yo Paulu Iwode Pang Titi I**

Paulu Iyawara Lo Ponana Ki Pang Titi

¹ Au Paulu, ayei urata ben kapraingi ke Maro inbe aposol ke Yesu Kirisi, in la awodo rau naii pong Titi i. Ngan urata tina yo ayei nga, ngan nen; bet alon di tooltool yo Maro ipootoo di panga nga, a bet nen ngan titara lodi le imede panga, inbe apatomonai di ye betanga moolmool a bet nen ngan lodi galanga ye a titoo dada dook mata yo Maro lono bet titoo i. ² Ngan nen le di tooltool tina yo titara lodi le imede panga inbe lodi galanga ye betanga moolmool tina nga, ngan titara lodi le atu pang Maro bet ole ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i, in pang di. Mukot yege ye kene yo Maro itar lang le tana tiao nga, ngan ipamede betanga bet ikaua nepongo dook mata pang di tooltool ki. Ngan Maro in ke bet illungidi tiap. ³ Le ye lal yo itaru i, in ikaua urata pau bet la awetewete bingi dook mata pang di tooltool a bet nen ngan iyei di le lodi galanga ye betanga ki. Le Maro yo ipamulidi ye so dook tiap yo bet igarungidi i, in la iwete a ikaua urata tani pau i.

⁴ Titi, awodo rau naii pong. Ong in ye lodo medana yo aru tataru pang Maro i, in le dawa ben ong in au natuk moolmool nga. Le apatarau pang Tamada Maro iye Yesu Kirisi yo ipamulidi i, in bet yeru lodi pong a tiyei dada dook mata pong a bet nen ngan tikaua lo silene kidi pong.

Titi Bet Ipootoo Di Kuto Maimai Ke Bareme

⁵ Titi, ye punu yo a le agegong sila kunepe ye motmot yo Kirit in nga, ngan bet nen a kuyei porai urata naunu yo iken nga, inbe kutar di tooltool a tiyei kuto maimai pang di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga ye malala maimai tina ngan atu atu le imot, ben tina yo awete pong mugu nga.

⁶ Le bet kutar di tooltool nga, ngan kumata tool la inepe le taukan busunu ye di tooltool matadi i. Nen le tool yo bet kutaru i, in tool la bet matana pang ye garup ataleu yo iyooloo koot i, inbe tool la di natunu titara lodi medana pang Yesu i. Inbe di natunu tina ngan mala bet di tooltool tiwete di bet di ngan tikapsap ye dada dook tiap sa, too tilongo betanga kidi tamadi le tinadi a titoo tiap, ngan tiap.

⁷ Le kutar di tooltool yo nen nga, yesoo di la bet matadi kala urata ke Maro nga. Le bet nen ngan kumata tool la inepe le taukan busunu ye di tooltool matadi i. Nen le tool yo bet kutaru i, in ke bet idada di tooltool podi tiap, inbe ye in ke bet katen malmal tarrai tiap, inbe ke bet iyin ran medana a kuton moo ye tiap, inbe ke bet irau sorok di tooltool tiap, inbe ke bet illung di tooltool a ikap sorok pat kidi tiap lapau.

⁸ Bong tool tani in ke bet ikamata di lowo, inbe ye in lono pang dada yo dook mata ngan leu, inbe ikaptutu dook ye nepongo ki, inbe iyei dada dook mata pang di tooltool, inbe itoo dada le imot yo Maro lono bet itoo nga, inbe ikaptutu dook ye panga ki lapau.

⁹ Inbe tool tani in ole matan kala betanga moolmool yo tapatomonai di tooltool ke Kirisi ye nga, a bet nen ngan ipatomonai di tooltool ye a ipamede lodi ye betanga yo moolmool nga.

Inbe iparama betanga tani a bet nen ngan ikarata betanga pang di tooltool yo tikapge bet tirautoo betanga moolmool nga.

*Di Tooltool Alunu Ke Sak Koo
La Tinepe Ye Motmot Kirit Nga*

¹⁰ Ngan ye yo awete pong bet kutar di tooltool nen nga, ngan yesoo di tooltool yo ke sak koo nga, ngan alunu la tinepe ye motmot Kirit nga. Di ngan tipatomonai di tooltool ye betanga yo taukan punu nga, inbe tillung di tooltool ye betanga kidi. Inbe di tooltool tina yo tiyei nen nga, ngan di alunu la tinepe ye gaongo kidi Yuda yo tiwete bet di tooltool ke Kirisi nga, ngan bet titoo momo kidi Yuda yo ke koranga di tamoto tinidi i. ¹¹ Nen le kulele di a tinepe moonoombe, yesoo tipatomonai di tooltool ye so kapala yo ke bet tipatomonai di tooltool ye tiap nga a bet nen ngan tikap sorok pat le so ye di. Inbe patomonaingi yo nen nga, ngan igarung di tooltool tiye di rimadi le di natudi lodi medana yo titaru i. ¹² Ngan autaleu la awete betanga nen ye di in tiap, bong mukot yege nga, ngan tool kidi atu ke lo galanga in iwete nen, “Di tooltool ke Kirit nga, ngan di tooltool ke kaplungunu leu, inbe di ngan dawa ben asara gok, inbe di ngan tooltool mallaiedi, inbe tiso pang kaningi leu.” ¹³ Ngan betanga tina nga, ngan moolmool. Le nga ole kuwete le koom mede a kulele di ye patomonaingi ke kaplungunu, a bet nen ngan titara lodi medana ye patomonaingi moolmool ke Yesu. ¹⁴ Inbe kuwete pang di a ken titar talngadi pang bete sorokingi inbe pang wer matana matana ke di Yuda be. Betanga yo nen

nga, ngan ipa ye di tooltool yo tiwala muridi pang betanga yo moolmool i. ¹⁵ Ngan di tooltool yo lodi iken galangana ye Maro matana nga, ngan so sa ke bet iyei di le lodi giri leu ye matana, ngan tiap. Bong di tooltool yo tidodo lodi a titara lodi medana pang Maro tiap nga, ngan so le imot iyei di le lodi giri leu ye matana. Di ngan kutodi le lodi dook tiap le lodi galanga ye so yo dook mata too dook tiap, ngan tiap. ¹⁶ Di tooltool ke sak koo tina, ngan tiwete bet di ngan lodi galanga ye Maro, bong ye dada kidi yo tiyei nga, ngan ipapos di ben di ngan lodi galanga ye tiap. Di ngan tiyei dada dook tiap ki taunu a titoo betanga ke Maro tiap le ke bet tiyeie urata sa yo dook mata, ngan tiap.

2

Dada Dook Mata Yo Bet Kupatomonai Di Tooltool Ye Nga

¹ Bong Titi, ken le kupatomonai di tooltool a titoo dada dook mata yo ipa ye betanga moolmool ke Maro nga. ² Nen le kupatomonai di tamoto yo maimai nga, a kuwete pang di a tikan le tiyin mata be, bong bet titoo dada yo dook mata ngan ye di tooltool matadi, inbe tikaptut di dook ye nepongo kidi, inbe titara lodi medana pang Maro le ikenen leu, inbe lodi pang di diedi mai san, inbe tikodo le timede bet tisolo urata yo moonoo nga.

³ Le gaongo leu, kupatomonai di garup yo maimai nga, a kuwete pang di bet tinepe dawa ben di tooltool yo tiraua pang Maro nga. Nen le kuwete pang di a tillung pang di diedi a tigarung edi be, inbe titoo lodi yo ke yinungu ooro wain

surunu in mata be, bong ole tipatomonai di tooltool ye dada yo dook mata nga. ⁴ Le kuwete pang di nen a bet nen ngan di garup tina yo maimai nga, ngan di la bet tipatomonai di garup kakase paunu ngan ye dada dook mata yo bet titoo nga. A bet nen ngan lodi pang di niditoooro le di natudi mai san, ⁵ inbe tikaptut di dook ye nepongo kidi, inbe matadi pang ye di niditoooro leu, inbe tiyei urata ke bet matadi kala rumu kidi le di niditoooro le di natudi, inbe tiyei dada dook mata yo ke kamatanga di tooltool nga, inbe tiraua pang di niditoooro. Le kumata bet titoo patomonaingi dook mata i nga, ngan la bet di tooltool yo ke Kirisi tiap, ngan o ke bet tipili betanga yo ke Maro in tiap nga.

⁶ Ngan gaongo leu, kuwete pang di tamoto kakase yo paunu nga, a kupamede lodi a bet nen ngan tikaptut di dook ye nepongo kidi. ⁷ Inbe ong taum ye so le imot yo bet kuyei nga, ngan kutoo dada dook mata a bet nen ngan tikamatong ngan titoo ong ye dada dook mata yo kuyei nga. Le bet kupatomonai di tooltool nga, ngan kugaua lom le atu moolmool bet kulon di, inbe kukarata betanga le dook mugu ngan, lo ngan bet kupatomonai di ye kooti. ⁸ Inbe kupatomonai di ye betanga yo moolmool ke bet di tooltool tipili tiap nga, a bet nen ngan di koi kiidi, ngan moomoodi, yesoo tipusye toko betanga dook tiap sa yo bet tiwete paidi ye ngan tiap.

⁹ Inbe kupatomonai di tooltool yo tiyei urata ben di poranga nga lapau, a kuwete pang di bet tiraua pang di kuto maimai kidi ye so nga le imot. Nen le kuwete pang di a tiyei urata le tinidi bese,

a bet nen ngan di kuto maimai kidi lodi ponana ye di. Inbe kuwete pang di a tirau betanga kidi kuto maimai kidi ye betanga sa yo dook tiap ngan be, ¹⁰ inbe ken titarkoo so ke di kuto maimai kidi a tipinau be, bong bet tiyei urata kidi dook mata a bet nen ngan di kuto maimai kidi tiwete di bet di ngan tooltool moolmool. Le kumata bet titoo koom a tiyei urata kidi dook mata le imot nga, ngan ole iyei di tooltool le tipayiti patomonaingi ke Maro. Ye in tool tani yo bet ipamulidi i.

¹¹ Le kupatomonai di tooltool yo titara lodi medana pang Yesu nga, ngan nen, yesoo Maro lono paidi a iyei dada dook mata paidi. Ngan la le iyeie dada dook mata yo bet ipamulidi le imot ye so dook tiap yo bet igarungidi i. Ngan dada dook mata tani yo iyeii paidi i, in se pombe mallangana. ¹² Ngan betanga ke dada dook mata tani, in ipatomonai idi a bet nen ngan tagege dada le imot yo Maro lono bet tatoo tiap nga, inbe tawala muridi pang so ke tana yo ikap matada mata nga. Inbe ipatomonai idi bet takaptutidi dook ye nepongo kiidi, inbe tayei dada yo dook mata ngan pang di tooltool, inbe tatoo dada le imot yo Maro lono bet tatoo nga. Le dookoot tanepe nga, ngan tatoo patomonaingi tani, ¹³ yesoo tatara lodo le atu inbe tanama so dook mata yo bet pombe i. Ngan so tani in lal yo Yesu Kiri si bet ipa ye lulngana a si pombe mallangana ye i. Ye in Maro kiidi yo ene mai, inbe tool tani yo bet ipamulidi i. ¹⁴ Ngan Kiri si tani in ye taunu irai a tinini a tiraumate a bet nen ngan ipamulidi ye sennene le imot yo iparamidi nga. Inbe iyei nen a bet nen ngan igiri sennene kiidi a tanepe dawa ben di tooltool ki

ye taunu inbe tiniid bese bet tayeï urata yo dook mata ngan leu.

¹⁵ Ngan nanga, ole kupatomonai di tooltool ye betanga nga. Inbe kupamede lodi a bet titoo patomonaingi yo dook mata nga, inbe kuwete le koom mede a kulele di ye dada dook tiap yo tiyeï nga. Maro itarong bet kuyeï urata tina nga, le ke bet di tooltool titarong kudu lopo inbe tiwil betanga kiong, ngan tiap.

3

Tayeï Dada Yo Dook Mata Ngan Leu

¹ Le Titi, kupamadit di tooltool kiong lodi a bet nen ngan lodi tut ye dada dook mata yo bet tiyeï nga. Nen le kuwete pang di a bet nen ngan tiraua pang di kuto maimai ke koonoo gesene inbe pang di tooltool yo matadi kalang nga, inbe tilongo koodi a titoo betanga kidi, inbe lodi pang urata yo dook mata nga a bet nen ngan tilon di tooltool ye. ² Inbe kuwete pang di, ken tiwete mur ye tool sa be, bong lodi ken silene pang di tooltool a tiyeï dada dook mata pang di, inbe di tapdi tirautoo di le du tinepe lopo ye di tooltool nga le imot.

³ Ngan yo a le awete nen nga, yesoo mugu ngan idi nga lapau lod galanga ye dada moolmool ke Maro tiap, inbe talongo koonoo a tatoo betanga ki tiap, inbe di tooltool kapala tikap llungunu yidi, inbe so matana matana ke tana ikap matada, inbe dada dook tiap yo lodo bet tayeï a lod ponana ye nga, ngan iparamidi le ke bet tagege tiap. Inbe kanakana ngan tayeï dada dook tiap ki taunu, inbe matada gorengana ye so kidi tooltool kapala

a lodo dook tiap pang di ye. Nen le singorodo rau di a lodo pang di tiap, inbe di lapau singorodi irau idi a lodi paidi tiap. ⁴ Mugu ngan tayeida dada nen, bong Maro, tool tani yo ipamulidi i, in ipitnaia lono yo paidi mai san a bet iyeida dada dook mata paidi ⁵ ngan la le ipamulidi ye so dook tiap yo bet igarungidi i. Ngan nen, yesoo tayeida dada dook mata sa yo noonoonoo, ngan tiap, bong ye taunu lon mulumulu yidi ngan la le iyeida nen nga. Nen le ingas lodo le tayeida ben tooltool paunu ye matana, inbe ikaua Amunu Silene yo ikaua nepongo paunu, in paidi. Nen le ipamulidi ye Amunu Silene yo ikaua paidi a bet nen ngan ingas lodo le igalanga ye matana i, inbe ikaua nepongo paunu paidi. ⁶ Ngan Amunu Silene yo ikaua paidi i, in ipatioo le mai paidi ye urata ke Yesu Kiriſi, tool yo ipamulidi i. ⁷ Ye in lono paidi mai san le iyeida dada dook mata paidi a bet nen ngan iwetidi ben idi nga tooltool noonoonoo ye Maro matana. Ngan iyeida dada nen paidi a bet tayeida ben ye di natunu a takoli ye so ki. Nen le tagaua lodo le atu a tanama nepongo dook mata yo taukan motingi i. ⁸ Ngan betanga tina nga, ngan betanga moolmool. Ngan la kuwete le koom mede ye betanga yo nga, a bet nen ngan di tooltool yo titara lodi medana pang Maro nga, ngan tigaua lodi le atu bet tiyeida urata yo dook mata nga. Le kuwete pang di, yesoo betanga tina nga dook mata ke bet ilon di tooltool le imot.

⁹ Bong ken kunepe le manga mooloo ye di tooltool yo tiso pang bete sorokingi pang di diedi a bet nen ngan tiye di koodi parkap ye betanga yo taukan punu nga. Inbe di tooltool yo tipit di rara kidi edi mata nga, inbe tiye di diedi tiparsu ye

betebetanga, inbe koodi parkap ye betanga ye wer ke Maro nga, ngan kunepe manga mooloo ye di, yesoo betanga yo nen nga, ngan dook mata ke bet ilon di tooltool tiap. ¹⁰ Le Titi, kuwete a kulele tool yo koon kap di tooltool a bet isorreke di ye gaongo kidi i. Le kumata bet ilongo koom tiap nga, lo ngan bet kuwete a kulele mulu le paru ki. Bong kumata le bet itoo betanga kiong tiap nga, ngan kuwala murim panga. ¹¹ Ngan ole lom galanga nen tool yo iyei nen i, in iwala murini pang betanga moolmool le ikapsap ye dada ke sennene. Ngan tool tani in isere matenge.

Paulu Iwete Porai Betanga Ki Pang Titi

¹² Ye kene yo bet awanga Atemas too Tikikus a imala pang yong nga, ngan lok bet kusere dada sa a kuman pang yau pang Nikapolis, yesoo au i awete nen bet ole anepe nango ye mou i. ¹³ Inbe kuyei so le imot yo ke bet kuyei a kulono Senas tool yo lon galanga ye wer mata i, in iye Apolos ye panga kidi yeru a bet nen ngan timaka ye so sa be. ¹⁴ Nen le kupatomonai di tooltool kiidi a tirai lodi le imot bet tiyei urata yo dook mata nga. Le kupatomonai di nen a bet nen ngan tinepe sorok be, bong tiyei urata yo dook mata nga a bet nen ngan tilon di tooltool yo taukadi so nga.

¹⁵ Di tooltool le imot yo aye di amnepe nga, ngan tiyawar lo ponana kidi pong. Inbe ole kusuket lo ponana kiam pang di tooltool ke Kirisi yo lodi pam mai san nga. Maro lono pang a iyei dada dook mata pang ang le imot.

Rau Ke Maro
The New Testament in the Arop dialect of the
Arop-Lokep language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Arop-Lokep long
Niugini

copyright © 2022 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Arop-Lokep

Dialect: Arop

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-02-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 23 Feb 2024 from source files dated 23 Feb 2024

6d295e13-7d74-5276-9c6d-7f0499d3adf2